

Матеріали 72-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу юридичного факультету. (26 лютого 2018 року, м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. С.Б. Булеци, Я.В. Лазура. Ужгород, 2018. 72 с.

У науковому збірнику опубліковано матеріали 72-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу юридичного факультету, що відбулася 26 лютого 2018 року на базі юридичного факультету Ужгородського національного університету.

Для наукових та науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, студентів правничого напрямку, юристів-практиків, усіх, хто цікавиться питаннями юриспруденції.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою юридичного факультету
Ужгородського національного університету
(протокол № 3 від 20 березня 2018 року)*

Редакційна колегія:

- Рогач О.Я.** – проректор із науково-педагогічної роботи УжНУ, д.ю.н., професор
- Лазур Я.В.** – декан юридичного факультету УжНУ, д.ю.н., професор
- Булеца С.Б.** – завідувач кафедри цивільного права та процесу УжНУ, д.ю.н., доцент
- Менджул М.В.** – доцент кафедри цивільного права та процесу, к.ю.н., доцент
- Черевко П.П.** – заступник декана юридичного факультету, к.ю.н., доцент
- Чепис О.І.** – доцент кафедри цивільного права та процесу, к.ю.н., доцент
- Фазикош В.Г.** – к.ю.н., професор кафедри цивільного права та процесу

© Ужгородський національний університет, 2018
© Колектив авторів, 2018

ЗМІСТ

Секція I ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Бариська Я.О. Категорія “провопорядку” в теоретико-правовій науці.....	3
Галас В.І. Поняття рівності в історії філософії права.....	5
Петрецька Н.І. Дискусійні питання щодо визнання недійсними актів органів державної влади.....	9
Попович Т.П. Сучасна демократія: основні концептуальні підходи.....	11
Турияниця В.В. Т.І. Масарик про права малих народів та національних меншин.....	14

СЕКЦІЯ II КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО, ФІНАНСОВЕ ПРАВО ТА ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОВИЗНАВСТВО

Биркович О.І. Вплив децентралізації влади на органи місцевого самоврядування в Україні.....	18
Бслов Д.М. Правовий простір держави в умовах реформування державного ладу.....	21
Гербут В.С. Правове регулювання одностатевих стосунків в Європі: історико-правовий екскурс.....	24
Громовчук М.В. Репродуктивні права людини в системі соматичних прав та свобод людини та громадянина.....	28
Когут М.Г. Про деякі недоліки регулювання ПДВ в Україні.....	29
Конкулич В.В. Дискреційне право судді чи його моральний обов'язок?.....	31
Ленгер Я.І. Судова влада як концепт конституціоналізму.....	33

Погорлова З.О. Окремі аспекти парламентських слухань за участі громадськості.....	35
Савчин М.В. Правовий плюралізм у взаємодії національного, міжнародного та наднаціонального права.....	38
Тимчак В.В., Тимчак М.В. Правове регулювання питання фінансування територіальних громад України у контексті адміністративно-територіальної реформи.....	44
Фрідманський Р.М. Конституційний статус і відповідальність глави уряду: досвід ФРН і вітчизняна практика.....	46

Секція III ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Булеца С. Б. Інформована згода	49
Заборовський В. В. Правова природа витрат на професійну правничу допомогу в цивільному судочинстві у контексті змін до процесуальних кодексів.....	51
Менджул М. В. Поняття та зміст права на сім'ю внутрішньо переміщених осіб	52
Ревуцька І. Е. Правовий аналіз поняття та видів правових підстав створення сім'ї.....	55
Рогач О. Я., Паніна Ю. С. Судова практика у сфері забезпечення та захисту прав внутрішньо переміщених осіб в Україні	57
Феннич В.П. Підстави спрощеного позовного провадження в цивільному процесі.....	60
Чепис О.І. Принципи регулювання сімейних правовідносин з іноземним елементом.....	65

Секція IV КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Копча В.В. Утворення поліції у незалежній Словачкій Республіці: досвід з Україною	70
---	----

СЕКЦІЯ I ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

КАТЕГОРІЯ “ПРАВООПОРЯДКУ” В ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Бариська Я.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Останнім часом ряд вітчизняних вчених у своїх теоретико-правових дослідженнях досить часто оперують категорією “правопорядку”. Причому даний феномен спостерігається як працях теоретичного, так і галузевого спрямування. І це не є випадковістю, адже плюралістичне праворозуміння відкрило можливості до нового, більш широкого сприйняття низки категорій теорії права.

З іншого боку глобалізаційні процеси, нова хвиля яких розпочалася після Другої світової війни і триває до сьогодні, актуалізують необхідність окреслення, визначення сутності таких просторових форм (зрізів) існування правопорядку як національний, наднаціональний та міжнародний. Саме даний аспект правопорядку є ключовим в межах досліджуваної проблематики.

Метою пропонованої статті є з'ясування та аналіз основних підходів до розуміння категорії “правопорядку” у працях західних вчених, а також спроба наукового обґрунтування змісту даного поняття.

Розкриття сутності правопорядку, як правової організації сучасного суспільства, в першу чергу, вимагає звернення до концепції Г.Кельзена. Як зазначає вчений, сучасна держава – є проявом найвищого ступеня централізованого правопорядку. В свою чергу, правопорядок – це нормативна система, яка базується на основній нормі - основний фактор правотворчості, вихідний пункт у створенні позитивного права. Основна норма правопорядку – це не матеріальна норма, яка визначається в якості найвищої і з якої можна вивести норми людської поведінки [1, С. 110].

Саме правопорядок конститує суди та інші органи, які наділені засобами примусу задля забезпечення колективної безпеки. “Ціль колективної безпеки – мир, тобто відсутність фізичного насилля. Визначаючи, при яких умовах і якими індивідами повинен застосовуватися примус, правопорядок умироутворює конституційоване ним суспільство”. Розглядаючи право як примусовий порядок, Г. Кельзен відмічає, що суть правопорядку полягає в тому, що при певних обставинах повинні бути застосовані визначені акти примусу. Тобто, правопорядок визначає певну поведінку за вчинення чи навпаки не вчинення якої буде застосована визначена санкція [1, С.24].

Вчення Ганса Кельзена стало поштовхом до подальших досліджень сутності правопорядку. Варто звернути увагу на позицію італійського філософа, юриста Н. Боббіо. У своїй праці він вказує на те, що правовий порядок – це система правил поведінки (норм), які складають узгоджений режим. Оскільки правова система складається із набору норм, між ними можуть виникати колізії, так як вони походять з різних джерел, і таким чином узгодженість правопорядку може бути порушена. Такі колізії можуть бути розв'язані, якщо зважати на зміст норм, а не тільки на публічну владу, яка їх видала. Разом з тим, підтримуючи концепцію правопорядку в якому не можуть бути суперечливі норми, вчений пропонує три аспекти їх аналізу: хронологічний, ієрархічний та спеціальний. Спочатку має перевагу норма прийнята пініше, далі та, яка має вищу юридичну силу і нарешті та, яка спеціально регулює відповідні правовідносини.

Отже, головне призначення правопорядку забезпечити узгодженість між нормами з

адміністраціям лікарень відчувати впевненість в тому, що вони отримують справжню інформовану згоду, необхідно розробити нові інформаційні ресурси згоди.

Інформована згода набагато більше, ніж підписана форма. Це тягне за собою ретельне обговорення обґрунтування, потенційних переваг та ризиків, пов'язаних із запропонованою процедурою. Відповідне спілкування між лікарем і пацієнтом та сім'єю є основою інформованої згоди. Зв'язок починається з наміру, але, коли він рухається через етапи створення та доставки повідомлення, а також прийому та інтерпретації іншою стороною, повідомлення впливає на формулювання та доставку, а також на прийом медична грамотність особистості, особисті цінності та вірування. Через процес спілкування повідомлення може переорієнтуватися у значення, яке набагато відрізняється від того, що має на меті. Дійсно, на спілкування впливає ряд чинників, таких як характер захворювання пацієнта, сім'я та соціальне середовище; культурний контекст навколо хворого, сім'ї та лікаря; та їх загальний рівень інформації про проблему.

Відсутність адекватного спілкування з пацієнтом викликає недовіру і потенційно може призвести до ускладнень та інших невдалих обставин, що зумовлює необхідність більш ефективного обміну інформацією між постачальниками та пацієнтами. Ефективна комунікація залежить від індивідуальної здатності клініцистів і пацієнтів спілкуватися компетентним способом, а також здатності кожної сторони адаптувати поведінку та вирівнювати перспективи для досягнення спільних цілей*.

Процес інформованої згоди, як правило, підкреслює потребу пацієнта в розумінні запропонованого курсу лікування. Щоб бути успішним, процеси обізнаної згоди повинні враховувати будь-які потенційні перепони на шляху ефективного спілкування між лікарем та пацієнтом, наприклад, медичної грамотності, мови чи культурних відмінностей.

Процес завершується формою підписаної згоди або документом, який слугує атестацією пацієнта про те, що він або вона отримали та розуміють, що лікар повідомив про лікування чи процедуру.

Інформована згода є добровільною угодою для участі в дослідіах. Це не просто підписана форма, але це процес, в якому суб'єкт має розуміти дослідження та його ризики. Потрібна обґрунтована згода, перш ніж зараховувати учасника у проведення дослідіа. Інформована згода повинна бути отримана для всіх типів досліджень, в тому числі; діагностичні, терапевтичні, інтервенційні, соціальні та поведінкові дослідження, незалежно де вони проводяться в Україні чи за кордоном. Отримання згоди передбачає інформування особи про її права, мета дослідження, процедури, потенційні ризики та переваги участі. Суб'єкти дослідів повинні брати участь добровільно. Вразливі групи населення (наприклад, ув'язнені, діти, вагітні жінки тощо) повинні отримувати додатковий захист.

Таким чином, виникає необхідність проводити навчання, яке може бути і електронне, воно може допомогти лікарям та клініцистам вдосконалити процес інформованої згоди. Треба навчити інформувати про погоджений інформований вибір: тренінг для лідерів охорони здоров'я, спрямований на адміністраторів лікарень та надає рекомендації щодо розробки політики та забезпечення організаційної підтримки. А також інформування про згоду з інформованим вибором: навчання для фахівців у галузі охорони здоров'я, надає клініцистам стратегію чіткого спілкування та пропонує інструменти для надання допомоги в належній документації інформованої згоди.

Потрібно сприяти інформованій згоді як процес ефективному спілкування між постачальником та пацієнтом, а не просто отримання підпису пацієнта. Потрібно розробити письмову політику щодо інформованої згоди та забезпечити формальне навчання лікарів та використовувати щоденну мову замість медичного жаргону під час спілкування з пацієнтами.

ПРАВОВА ПРИРОДА ВИТРАТ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ У КОНТЕКСТІ ЗМІН ДО ПРОЦЕСУАЛЬНИХ КОДЕКСІВ

Заборовський Віктор Вікторович,

к. ю. н., доцент кафедри цивільного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Правова природа витрат на правову допомогу неодноразово була предметом нашого розгляду [1; 2; 3; 4], на підставі чого ми доходили висновку, що повна і справедлива компенсація всіх витрат на правову допомогу є однією із основних гарантій забезпечення права особи на професійну правову допомогу і взагалі її доступу до правосуддя. Це зумовлено тим, що «якщо витрати сторони – «переможця судового процесу» на юридичні послуги не будуть компенсовані за рахунок опонента, таку перемогу сміливо можна вважати «пірровою». Адже управнена сторона фактично залишиться постраждалою» [5, с. 102]. Можливість компенсації таких витрат визначає сутність професійної діяльності адвоката та слугує одним із критеріїв відмежування його статусу від статусу інших осіб, які надають юридичні послуги, зокрема й у цивільному та господарському процесі.

Тож заслуговують на увагу положення редакцій процесуальних кодексів, що передбачені Законом № 2147-VIII [6] (ст. 126 ГПК є майже аналогічною до ст. 137 ЦПК України), якими врегульовуються питання щодо витрат на професійну правничу допомогу. Так, з одного боку, позитивними є норми, які визначають складові елементи розміру витрат на правничу допомогу адвоката, необхідність подання доказів на підтвердження такого їх розміру та дотримання критеріїв його співмірності, а з іншого – недоцільним є використання законодавцем термінів «послуги адвоката», «роботи адвоката», які не співвідносяться з природою професійної діяльності адвоката. Щодо розміру витрат на правничу допомогу адвоката, то він повинен бути співмірним із: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Без сумніву, позитивним є встановлення на законодавчому рівні вказаних критеріїв співмірності, які повинні враховуватися при визначенні розміру витрат на правничу допомогу адвоката. Слід зауважити, що в даному питанні нові Правила адвокатської етики [7] зробили певний крок назад, оскільки у ч. 3 ст. 33 попередніх Правила адвокатської етики [8] зазначалися фактори, що повинні були братися до уваги при визначенні обґрунтованого розміру гонорару (які були достатньо якісними за своїм змістом та відповідали міжнародному досвіду з цих питань [9, с. 42-43]). Такими факторами були:

- 1) обсяг часу і роботи, що вимагаються для належного виконання доручення; ступінь складності та новизни правових питань, що стосуються доручення; необхідність досвіду для його успішного завершення;
- 2) вірогідність того, що прийняття доручення перешкоджатиме прийняттю адвокатом інших доручень або суттєво ускладнить їх виконання в звичайному часовому режимі;
- 3) необхідність виїзду у відрядження;
- 4) важливість доручення для клієнта;
- 5) роль адвоката в досягненні гіпотетичного результату, якого бажає клієнт;
- 6) досягнення за результатами виконання доручення позитивного результату, якого бажає клієнт;
- 7) особливі або додаткові вимоги клієнта стосовно строків виконання доручення;
- 8) характер і тривалість професійних відносин даного адвоката з клієнтом;
- 9) професійний досвід, науково-теоретична підготовка, репутація, значні професійні здібності адвоката.

Висновки. Виходячи з цього, незрозумілим залишається, чому цей перелік факторів не отримав свого відображення в новому законодавстві про адвокатуру. У чинній редакції Правила адвокатської етики лише зазначається, що адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару виходячи із власних міркувань, при цьому можуть враховуватися складність справи, кваліфікація, досвід і завантаженість адвоката та інші обставини (ч. 3 ст. 28).

Література:

1. Заборовський В.В. Правова природа витрат на правову допомогу в цивільному процесі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2013. Вип. 23. Ч. 1., Т. 1. С. 210-213.
2. Заборовський В.В. Категорії «розумності» та «справедливості» при визначенні розміру витрат на правову допомогу. *65-річчя Загальної декларації прав людини: отримання прав людини – пріоритет держави та суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27-28 грудня 2013 р.).* Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. С. 88-90.
3. Заборовський В.В. Некоторые проблемные аспекты предельного размера компенсации расходов на правовую помощь в гражданском процессе Украины. *Вестник Омского университета. Серія: Право.* 2014. № 2 (39). С. 169-172.
4. Заборовський В.В. Возмещение расходов на правовую помощь в гражданском процессе Украины. *Lex Russica.* 2014. № 8. Т. ХСІІІ. С. 965-974.
5. Головань І. Зв'язок справедливого розподілу витрат на правову допомогу та ефективності реалізації права на судовий захист. *Підприємство, господарство, право.* 2010. № 6. С. 101-104.
6. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 48. Ст. 436.
7. Правила адвокатської етики, затверджені Звітньо-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: <http://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PravilaAdvokatskojiEtiki2017.pdf> (дата звернення: 15.02.2018).
8. Правила адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України від 1 жовтня 1999 року № 6/VI (втратили чинність). URL: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=574016 (дата звернення: 15.02.2018).
9. Заборовський В.В. Критерії обмеження розміру компенсації витрат на правову допомогу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2014. Вип. 24. Т. 2. С. 40-43.

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВА НА СІМ'Ю ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Менджул Марія Василівна,

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ»

Проблема вимушеної внутрішньої міграції та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (далі -ВПО) залишається актуальною в Україні в силу триваючої «гібридної» війни та окупації частини території нашої держави. За даними Міністерства соціальної політики станом на 9 січня 2018 року взято на облік 1 492 100 переселенців (або 1 218 002 сім'ї) з Донбасу і Криму [1]. Координатор ООН в Україні та постійний представник ПРООН в Україні Ніл Вокер заявив, що Україна – 9-та у світі за кількістю внутрішньо переміщених осіб[2]. Офіційна статистика не відображає в повному обсязі ситуацію,

оскільки не всі ВПО стають на офіційний облік. В більшості випадків переселенцями є сім'ї та матері з дітьми, які стикаються з рядом проблем при здійсненні та захисті своїх прав, в тому числі права на сім'ю.

В науковій літературі вже є ряд досліджень проблем здійснення окремих прав внутрішньо переміщеними особами, в тому числі права на охорону здоров'я[3], права власності[4], трудових прав[5] тощо. Окремі проблеми здійснення сімейних прав ВПО висвітлені Явор О.А. в колективній монографії.[6] Волночас ряд наукових та практичних питань в сфері здійснення сімейних прав ВПО залишаються відкритими, що і обумовлює актуальність відповідного дослідження.

Право на сім'ю гарантується кожній особі не залежно від громадянства чи наявності в неї спеціального статусу (біженця чи внутрішньо переміщеної особи). Це природне право людини, що закріплене в Загальній декларації прав людини (ст. 16), Міжнародному пакті про соціальні, економічні і культурні права (ст. 10), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 8), Конвенції про права дитини (ст. 16) тощо. На національному рівні право на сім'ю гарантується Конституцією України (ст. 32), ЦК України (ст. 291), СК України (ст. 4) та іншими нормативно-правовими актами.

Виникає питання щодо розуміння поняття та змісту права на сім'ю. Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права визначають сім'ю як природний та основний осередок суспільства, що має право на захист з боку суспільства та держави. Аналогічне положення закріплено і в статті 3 СК України.

На думку, Сингубова О.В. сім'я як самостійний інститут покликана за допомогою юридичних норм забезпечити суспільно-необхідний інтерес узаконити відносини між подружжям, покласти на них відповідальність за виховання дітей, врегулювати відносини між батьками та дітьми тощо.[7, с. 368]

Отже, сім'я є організованою спільністю осіб, які мають взаємні права та обов'язки, та яка виникає на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.

Науковці неодноразово пропонували визначення змісту права на сім'ю шляхом переліку повноважень, що належать уповноваженій особі. Так, Калітенко О. М. пропонує включати до змісту права людини на сім'ю такі можливості: 1) обирати особу, з якою створюватиметься сім'я; 2) право створювати сім'ю; 3) право визначати організаційні форми сімейного життя; 4) право жити в сім'ї.[8, с. 77] З цієї позицією важко погодитися, адже право обирати особу, з якою створюватиметься сім'я, так само як і право визначати організаційні форми сімейного життя, на нашу думку, є складовими права на створення сім'ї.

На думку, З. В. Ромовської елементами права на сім'ю є: право на створення сім'ї; право на проживання у сім'ї; право на повагу до свого сімейного життя; право на захист своєї сім'ї.[9, с. 12] У науковій літературі є думка, що в структурі права особи на сім'ю наявні статичні та динамічні аспекти: статичні елементи утворюють змістовне ядро права на сім'ю (це право на повагу до свого сімейного життя та право на державну охорону своєї сім'ї), динамічні – є рухомими складовими, утворюють рухомий механізм права на сім'ю, поступово розширюються, змінюються та збагачують зміст права на сім'ю (право на створення сім'ї та право на проживання у сім'ї).[10, с. 106]

Ми погоджуємося з більшістю науковців, та вважаємо, що право на сім'ю, включає в себе право на створення сім'ї, право на проживання у сім'ї, право на підтримання зв'язків з членами своєї сім'ї, право на захист сім'ї, а також право на повагу до сімейного життя.

Слушно відзначає Явор О.А., що антитерористична операція як відносна юридична подія має велике значення в регулюванні сімейних правовідносин. Наразі в судах України розглядається досить широка категорія справ зі встановлення юридично значущих фактів, пов'язаних із проведенням антитерористичної операції на Сході України. Так, зокрема, до цієї категорії справ слід віднести справи про встановлення факту перебування у фактичних шлюбних відносинах з особою, яка загинула під час проведення антитерористичної операції, встановлення факту батьківства такої особи щодо дитини, народженої після мобілізації такої